



Світлана МАКСИМЕНКО

“МАРІЯ – XV”: ЯК У КРАПЛІ ВОДИ

(Огляд фестивалю)

Відбувся фест у п’ятнадцяте 4 – 9 жовтня 2018 року на Камерній сцені імені Сергія Данченка Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка за підтримки Українського культурного фонду. Цьогоріч його учасниками були відомі майстри світової та української сцен: Біруте Мар (Литва), Петер Чижмар (Словаччина – Велика Британія), Марія Відаль (Іспанія), Марек Сендек, Марта Погребни, Матеуш Новак, Матеуш Дескевич (Польща), Нора Бадалян (Вірменія), Тетяна Хазановська (Ізраїль), Галина Дзягілева (Білорусь); Лариса Кадирова, Олена Дудич, Сергій Михайловський, Людмила Вороніна, Ніна Семененко, Світлана Сушко, Ольга Тихоненко, Наталія Брижань (Україна). У програмі вже за усталеною традицією відбувся круглий стіл “Полілог діячів театральної культури” за участі театрознавців з Польщі, Білорусі, України. Цьогоріч програма “Марії” запропонувала презентації нових видань: доктора мистецтвознавства Валерія Гайдабури “Ганна Борисоглібська. Життя і безсмертя корифея сцени соборної України”; книжок “Театр чудес. Мігель де Сервантес” (упорядники – Ірина Батько-Ступка і Дмитро Дроздовський); “Театр, де розбиваються серця” Олега Вергеліса (нариси про видатних українських акторів: Марію Заньковецьку, Амвросія Бучму, Наталію Ужвій, Нонну Копержинську, Богдана Ступку та ін.); збірки “Степан Олійник. Вибрані твори” (упорядник Богдан Сушевський). Відкрився фестиваль виставками “Марія” (з фондів Музею М. Заньковецької), “Франківчанки Галина

Марія Відаль у моновиставі “Криваве весілля” за Г. Лоркою. Інсценізація та постава – П. Доменіка. Іспанія.

П’ятнадцять років... Для науковців, дослідників історії театру – не існує таких періодів (як, допустимо, чверть століття, пів століття чи століття), якими можна окреслити з одного боку – дуже короткий історичний проміжок часу, а з іншого – вагомий його результат: естетичні, смислові, світоглядні. Театр як вид мистецтва тим і відрізняється від реальності, що живе за своїми, мистецькими законами та часом, в яких життя сконцентроване, мов у краплі води. Такою “краплею”, на мою думку, і став XV Міжнародний фестиваль монодрам жінок-актрис “Марія”.



Олена Дудич у моновиставі “Маргарита і Абульфаз”
С. Алексієвич. Режисер – Ірина Калашникова.

Яблонська та Лариса Кадилова” (з фондів Музею Театру ім. І. Франка), “Обличчя дитини” (презентує “Вігальня на Дворянській”, м. Харків).

Загалом було показано 18 вистав, більшість з яких стали знаком якості високого виконавського рівня майстерності учасників та адміністративної вправності організаторів заходу: дирекції й художнього керівництва Національного академічного драматичного театру імени Івана Франка, директорки Міжна-

родного фестивалю монодрам жінок-актрис “Марія”, народної артистки України Лариси Кадирової.

Такого суцвіття талантів, акторсько-режисерських рішень, відкриттів, потрясінь не було на жодному з попередніх фестивалів! *Тож висновок перший: за п’ятнадцять років щорічного форуму монодрам жінок-актрис “Марія” в Україні виріс, сформувався, утвердився на міжнародній та українській аренах такий вид самостійного сценічного мистецтва, як монотеатр.*

Фестиваль репрезентував потужний, численний, самодостатній мистецький цех професіоналів: режисерів, акторів (як жінок, так і чоловіків). Бо нічим іншим, як засвідченням визнання українській “Марії”, не можна пояснити присутність на фесті (як гостей фестивалю) знакових постатей європейської сцени: Петер Чижмар (Словаччина – Велика Британія), Матеуш Новак, Матеуш Дескевич (Польща) та ін.

Розпочалося театральне свято виставою “Діти криги” (виконавиця, режисер і сценарист Біруте Мар, Литва), в якій використано уривки з поетичної книжки Д. Гринкевічюте “Литва на морі Лаптевих” та книжки Е. Гудоніте “Покоління в Сибіру”, а також спогади батьків Б. Мар, депортованих у Сибір (1941–1956). Вони були серед 37 000 заарештованих литовців, яких радянська влада товарняками вивозила до Сибіру... Документальна основа драми, її високий градус громадянськості та сповідальності, “кіношна” естетика постави, мінімалізм виражальних засобів (валянки на худих ніжках жінки-підлітка – в’язня системи, поле кульбаб на відеоекрані, червоний помпон, який відірвався під час зупинки товарняка від святочної сукні дівчинки, “знайдений” акторкою у фіналі вистави) крупним планом подають АКТРИСУ. Виставу, яку Б. Мар проводить на майже інтимній звуковій ноті (крику без крику, як у страшному сні), важко назвати театральним продуктом. Її спосіб комунікації з залом, максимальна довіра і співучасть з ним (через співстраждання, або аристотелівський “катарсис”) виставив на старті “Марії” такий високий художньо-естетичний градус фесту, який знайшов продовження у виставах наступних учасників (жінок і чоловіків). А головне – ідейно-тематично окреслив важливу особливість XV Міжнародного фестивалю монодрам жінок-актрис “Марія”: найскладніша жанрова природа сценічного твору (від історично-епічних полотен, документальної драми, як у виставі Б. Мар – до казки, повісти, кіносценарію) підвладна майстрам сцени, які беруться до втілення монодрами.

Вищезазначену тенденцію підтвердила й наступна постава фестивалю “Маргарита і Абульфаз” С. Алексієвич у виконанні української артистки Олени Дудич (режисура Ірини Калашникової). Тут йде-



ться про трагічне протистояння вірменського та азербайджанського народів, подане і пережите акторкою з максимально лаконічним зовнішнім рисунком ролі при напруженому трагічно-драматичному існуванні виконавиці. Знову: історія однієї сім'ї з "гарячих точок" двох ворогуючих народів (вірмен та азербайджанців), прожита і втілена О. Дудич через високе трагічне кохання.

Польські мисткині талановито презентували у Києві виставу "Солодка" (інсценізація "Солодкої Дарусі" Марії Матіос, акторка Марта Погребни, сценарій і режисура Малгожати Пашкер-Войцешонек, Зеленогурський культурний центр), засвідчивши цим не лише, як завжди, високу традицію культури монотеатру в Польщі, а й власну громадянську позицію. Позбуватись синдрому постколоніальності в Європі необхідно, вербалізуючи, візуалізуючи проблеми тоталітаризму усіма можливими мистецькими засобами. Молода виконавиця Марта Погребни втілює на сцені трагедію українського народу, використовуючи лише мінімальні елементи "декорації" (пісок, порох, земля як знак часу, вічності). Вона віртуоз володіє різними акторськими методологіями (психологічний театр, "вбогий" театр, "епічний", брехтівський тощо), індивідуальним акторським магнетизмом.

Неповторний погляд на творчість видатної української письменниці Марії Матіос презентувала на фесті й народна артистка України Лариса Кадирова. На бенефісі (присвяченому особистому та творчому

Наталія Брижань у моновиставі "Стара вітряниця" за Г. Х. Андерсеном. Режисер, сценографія – Сергій Брижань. Ляльки – Ірина Уварова, Іннеса Кульчицька, М. Ніколаєв. Хмельницький академічний обласний театр ляльок.

ювілею) майстер сцени показала моновиставу "Не плачте за мною ніколи" (режисура, сценографія – Сергій Павлюк, автор проекту – Олександр Книга).

Не вперше дивлюся цю виставу і не вперше переконаюся: *монотеатр як вид сценічного мистецтва є ознакою найвищого професіоналізму його творців: актора та режисера. Це висновок другий* XV Міжнародного фестивалю монодрам жінок-актрис "Марія". При незмінному концептуально-режисерському рішенні вистави "Не плачте за мною ніколи" Лариса Кадирова щоразу наповнює сценічний світ та образ героїні віртуозно-імпровізаційними нюансами. Цього разу це був *гімн життю за крок до смерти*. Усвідомлений відхід від земного буття до Вічності Кадирова-Юстина показала у геніяльній простоті образу світлої, іронічно-мудрої і люблячої вселенської баби: така була у вас, у мене, у кожного з нас. І лише після їхнього відходу у вічність ми починаємо розуміти ті безцінні уроки, настанови, ключі до життя, які дали нам наші найрідніші...

Підтвердженням такого висновку з фестивалю став і моноспектакль "Стара вітряниця" за казкою Г. Х. Андерсена (Хмельницький обласний театр ляль-



Петер Чижмар у моновиставі “Ненавиджу” за М. Катерскі. Режисер та художник – К. Розі. Театр “Divadlo Contra”. Словаччина.

ок. Режисер – Сергій Брижань. Виконавиця – Наталія Брижань). Геніяльний письменник з Данії, один з найвідоміших казкарів світу, чий книги досі прищеплюють дітям любов до літератури, в постановці Сергія Брижаня та акторській інтерпретації Наталії Брижань стали високим художнім втіленням української (саме так!) мітології.

Мінімалізм зображальних засобів (актриса з величезним рухомим вітряком-крилами на спині працює зі скрупульозно дібраними сценографічними знаками-символами: дерев’яні ложки, птахи-лелеки, козаки, пара молодят та ін.) адресують глядача до матриці національної культури, духовности, в основі якої є жінка-праматір. Статично-нерухома на сцені актриса Н. Брижань (без гриму, у сірій домотканій сорочці, стилізованій під народний крій) лагідним словом, люблячим поглядом, теплою комунікацією з іншими персонажами-ляльками немов вселенська безмежно любляча матір дає усім довкола життя, хліб, турботу. Вітряк-Н. Брижань стає зрозумілою і близькою усім світовим культурам через андерсенівський текст та точно дібрану візуалізацію: тихо радіє і небадуже спостерігає за долею своїх “дітей” (а ними є всі ті живі істоти, хто смакував хліб), а потім тихо відходить у вічність, даруючи їй по своїй смерті світло, котре зіграє... Bravo, Брижані!

Авторським підходом до інсценізації класики позначений і спектакль-перформанс вірменської акторки Нори Бадалян “Леді Макбет” за В. Шекспіром у режисурі Г. Казаряна. Біле полотно (ковдра, поле битви, територія влади), клубки ниток, металеві голки (як

жіночі прикраси і як символ убивства) в потужному енергетичному посилі виконавиці породжують широке поле асоціативного ряду: влада і пристрасть, закон і беззаконня, життя і смерть. Отже, *найскладніші жанри (у цьому випадку – трагедія), наймасовіші твори (у н’єсі В. Шекспіра понад тридцять персонажів), найепічніші теми (влада і народ) підвладні одному виконавцеві лише тоді, коли він – професіонал. Це – висновок третій.*

Фламенко як вираз химерної долі жінки в сценічних образах головних персонажів “Кривавого весілля” Ф. Г. Лорки яскраво презентувала й неповторна іспанська акторка Марія Відаль (інсценізація та поставка П. Доменіка). Класик світової літератури Ф. Г. Лорка – відомий іспанський поет і драматург – менш знаний загалом як музикант і художник-графік, у сценічній моноверсії гостей з Іспанії постав як універсальний, з яскраво вираженим національним колоритом (у неповторній пластиці акторки, танцях фламенко, кольорах полотен: білого, червоного, чорного, які є основною “декорацією” вистави) творець фатального прогиборства кохання – смерті. Із століття в століття трагедія “Кривавого весілля” розігрується в кожній країні, кожному місті, селі (не даремно герої автора не мають імен: Мати, Наречена, Наречений)...

Головних персонажів вистави втілює тендітна і пристрасна Марія Відаль: порух голови і... закохана, палка і ніжна Наречена стає мужнім і впертим Нареченим, секунда – і перед глядачем – висушена життям і палючим іспанським сонцем стара й жорстока Мати. Глибокий драматизм виконавиці поєднаний з вірту-

озним володінням тілом (як у Михайла Чехова: центр ваги тіла породжує зерно сценічного образу), пластична досконалість – з внутрішньою мобільністю, досконале володіння ремеслом актриси з глибинним національним характером. Bravo, Маріє!

Особливістю XV фестивалю монодрам “Марія” стала присутність в ньому (як гостей) знакових у світі монотеатру акторів-чоловіків: Петер Чижмар (Словаччина – Велика Британія), Матеуш Новак та Матеуш Дескевіч (Польща).

У моновиставі “Спереду і ззаду” (режисер С. Надзієвський, художник М. Франчак) актор Матеуш Новак (“Лабораторія слова”, Люблін, Польща) у трагіфарсовому ключі показує історію... поділу III Речі Посполитої. Оскільки не вперше дивилась цей віртуозний спектакль, дозволю собі зачитувати враження від побаченого авторства білоруського театрознавця Дмитра Єрмоловича-Дащинського. “Вільно існуючи в естетиці барочної опери і сучасних постав хореографа І. Кіліана, М. Новак нагадує поштівкових ангелів із “Сикстинської Мадонни” Рафаеля. Створюючи одночасно сценічні образи Катерини і Понятовського на тлі політичного балагану, соціальної та сексуальної проституції, актор стверджує, що головним посібником окупанта завжди виступає чинна влада”¹.

Моновистави двох визнаних майстрів європейської сцени Петера Чижмара (“Ненавиджу” за М. Катерскі. Режисер та художник К. Розі. Словацький театр “Divadlo Contra”) та Матеуша Дескевіча (“Бути, як Чарлі Чаплін”, режисер і сценарист П. Висомірський, Гдинський музичний театр, Польща) стали творчим апотеозом авторсько-виконавської майстерності на фестивалі. Два різні спектаклі (про сучасника-учителя, загнаного життям у глухий кут, та великого Чарлі Чапліна з його наскрізною темою у творчості: “маленька людина”) довели: коли Актор виходить на сцену, його покликанням стає місіонерство, громадянська та художня дипломатія, він стає репрезентантом болю і надій свого народу.

Цей **заключний висновок** з XV Міжнародного фестивалю монодрам жінок-актрис “Марія” Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка сфокусував, як у краплі води, заключну тезу: мистецтво монодрами



Матеуш Дескевіч у моновиставі “Бути, як Чарлі Чаплін” П. Висомірського. Режисери – Матеуш Дескевіч, Пьотр Висомірські. Гдинський музичний театр. Польща.

п’ятнадцять років існування фестивалю пройшло різні етапи свого становлення (від пошуків, проб, сумнівів і невдач – до могутнього хору міжнародної творчої спільноти митців-професіоналів), ставши сьогодні високим знаком якості у професії та мистецькою дипломатією жінок – актрис в Україні та світі.

Київ-Львів

¹ Ермаловіч-Дащинські, Д. Актуальна тема змагання / Д. Ермаловіч-Дащинські // Мистецтва, Менск. – 2019. – №1. – С. 44.